

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИХ ТА ЗЕРНОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.П. Петренко

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, диференціація, диверсифікація, товарна політика, цінова політика, стратегія.

Анотація. Розглянуто перспективи інноваційного розвитку зернових та зернопереробних підприємств. Виявляється стратегія інноваційного розвитку зернових та зернопереробних підприємств.

Вступ. Важливість науково прикладного визначення перспектив інноваційного розвитку зернових та зернопереробних підприємств зумовлена потребою вибору чітких орієнтирів подальшого руху даних господарюючих суб'єктів в силу економічної значущості продукції, що ними виробляється, а також її визначальною роллю для прогресивного розвитку аграрного сектора, агропромислового комплексу, економіки країни й нації в цілому. Реалізація потужного експортного потенціалу в зерновому сегменті значною мірою буде визначатися вибраною моделлю розвитку досліджуваних господарюючих суб'єктів. При цьому найбільш значущою постає соціальна складова виробів цих підприємств, бо хліб, який є їх кінцевим продуктом, служить стрижнем продовольчої безпеки нашої країни.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні перспективи інноваційного розвитку України пов'язуються з високотехнологічними й конкурентоспроможними підприємствами, господарська діяльність яких створювала б синергетичний ефект із національною економічною системою. Такий ефект можливий лише за наявності інноваційного розвитку підприємств, які складають основу конкурентоздатності національної економіки.

Розуміння цього активізувало діяльність з розробки механізмів інноваційного розвитку підприємств як в наукових дослідженнях, так і на рівні практичної діяльності підприємств. Теоретичним й практичним аспектам інноваційного розвитку присвячені праці таких вчених, як А. Гальчинський, В. Геєць, С. Ілляшенко, М. Кондратьєв, М.М. Кулаєць, Д.С. Пірієв, Б.В. Погрішук, М.П. Сахацький, І.Г. Ушачов, Д.Ф. Харківський, Д. Черваньов. [1, с. 12-18; 2, с. 1-3]. На сьогодні даний напрямок досліджень широко висвітлюється у працях західних вчених-економістів, у тому числі А. Бернштайна, Е. Лама, В.Лазоніка, Р.Нельсона, С. Уінтера, В. Циганова та інших.

Незважаючи на активні наукові пошуки в цьому напрямку досліджень, деякі важливі теоретико-методичні та прикладні засади інноваційного розвитку підприємств ще не дістали належного обґрунтування. Метою дослідження є пошук шляхів забезпечення інноваційного розвитку зернових та зернопереробних підприємств.

Результати досліджень. Перспективність вибору стратегії постійного оновлення продукції зернових та зернопереробних підприємств зумовлена прискоренням економічної глобалізації, підвищенням вимогливості до товарів з боку споживачів, посиленням державної регуляторної політики щодо консюмеризму та захисту оточуючого природного середовища, загостренням конкуренції між виробниками різних форм власності, господарювання, виробничо-господарських параметрів та країн походження товарів. За таких умов лише прискорене впровадження в практику господарювання новітніх наукових здобутків дозволяє підприємствам бути конкурентоспроможними на внутрішньому та світовому ринках.

Довгострокова орієнтація на інноваційний характер розвитку дає кожному зерновому та зернопереробному підприємству можливість:

1. Уникати прямої конкуренції по відношенню до інших товаровиробників, в тому числі тих, що отримали світове визнання та мають авторитетний бренд.

2. Вибирати для хлібного бізнесу практично без будь-яких обмежень найбільш привабливі та перспективні територіально-адміністративні регіони.

3. Започаткувати виробничо-господарську діяльність та стабільно нарощувати ресурсний потенціал без значних попередньо накопичених матеріально-фінансових ресурсів.

4. Диктувати власну цінову політику за рахунок перебування потягом певного періоду часу на ринку в якості своєрідного підприємства-монополіста.

5. Отримувати доходи за рахунок невичерпного джерела, яким здебільшого в даному випадку є інтелектуальна праця.

6. Позиціонувати товари підприємства як сучасні та високотехнологічні.

7. Проводити на ринку господарюючих суб'єктів високоефективну брендову політику.

8. Використовувати державну підтримку в частині її нормативно-правової бази та економічних механізмів, що стимулюють інноваційну діяльність.

9. Виділятися своєю продукцією та мати перевагу по відношенню до конкурентів за якісними, технічними, дизайнерськими та іншими товарними характеристиками.

10. Належати до когорти лідерів світового ринку, для яких притаманне постійне оновлення своєї продукції та практичне втілення принципу: "Зробити власну продукцію застарілою раніше, ніж це зробить хтось інший".

11. Доповнювати новими існуючі джерела грошових надходжень.

12. Підтримувати в підприємстві найбільш раціональне співвідношення товарів з різними етапами життєвого циклу, отримуючи завдяки цьому найвищі в абсолютних та відносних величинах доходи та прибутки.

Зернові та зернопереробні підприємства стратегію оновлення продукції можуть здійснювати на ос-

нові інновації, диференціації та диверсифікації. Найбільш привабливою постає інноваційна модель розвитку як така, що служить основою для подальшої диференціації продукції, що передбачає подовження існуючої товарної лінії за рахунок її доповнення новими асортиментними позиціями.

Диверсифікація зернових та зернопереробних підприємств полягає в тому, що відповідний господарюючий суб'єкт розширює виробничо-господарську діяльність за рахунок нових для нього продуктивних ліній. При цьому горизонтальна диверсифікація передбачає доповнення існуючого виробництва випуском нового товару, що споріднений за своїм видом до продукції, яка традиційна для підприємства і належить до одного й того ж техніко-технологічного рівня. Вертикальна диверсифікація постає у вигляді доповнення виробничо-технічної програми підприємства новою зерною та / або зернопереробною продукцією вищого чи нижчого технічного рівня. Латеральна диверсифікація передбачає виробництво підприємством нового товару, що не пов'язаний з традиційною для господарюючого суб'єкта продукцією, але належної до зерно-виробної та зернопереробної сфери.

Інноваційний підхід до зернового виробництва та промислової переробки зерна об'єктивно базується на світовому демографічному прирості населення, зростанні обсягів виробничо-збутової діяльності, неухильному розширенні асортименту продукції, підвищенні вимогливості споживачів до якісних характеристик товарів. Ініціюють виробництво нових товарів споживачі, потреби яких треба задовольнити. При цьому потребу можна задовольнити повніше, якісніше, ефективніше, безпечніше, приємніше ніж це було раніше, чи не відношенню до того, як це робить хтось інший.

В Україні визначені правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційних процесів, законодавчо встановлені форми їх стимулювання з метою спрямування розвитку господарського комплексу та підприємств, як його основних ланок, на інноваційних засадах. Передбачається заохочення суб'єктів господарювання здійснювати інноваційні проекти та отримувати статус інноваційних через різні форми державної підтримки. Завдання полягає в тому, щоб створити такі соціально-економічні, організаційні і правові умови, які дозволяли здійснювати в країні розширене відтворення й ефективне використання національного науково-технічного потенціалу.

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку зерновиробної та зернопереробної сфери потребує, насамперед, визначення державних інноваційних пріоритетів, якими виступають сучасні екологічно чисті, безпечні, енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології, виробництво нових видів конкурентоспроможної продукції. Реалізація інноваційної моделі розвитку вимагає у цій галузі:

- формування відповідної нормативно-правової бази;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення тісної й вигідної для всіх взаємодії фінансово-кредитної сфери, науки, освіти, виробництва;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації,
- трансферу технологій,
- захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок з відповідними протекціонізмом та лібералізмом в сфері зовнішньоекономічної діяльності,
- згідно взятих країною міжнародних торговельних зобов'язань;
- фінансової підтримки, здійснення виваженої кредитної, податкової і митної політики;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- надійне інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовку необхідної кількості та кваліфікації менеджерів та спеціалістів з інновацій.

Ці напрями повинні бути пріоритетними для агропромислової науки та освіти. Для сприяння інноваційній діяльності й підтримання підприємництва у науково-виробничій сфері важливо ефективно використовувати ринкові механізми.

Зернова та зернопереробна товарна політика в інноваційній сфері спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Об'єктами інноваційної діяльності визнаються: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробничі обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, комерційного, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції. Товаром може також бути інноваційний проект, який складається з комплексу документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

Обов'язковою умовою ефективного реалізації товарної інноваційної політики в сфері зерновиробництва та зернової промислової переробки виступає приведення як товару, так і його виробництва у відповідність до технічних та соціальних норм безпеки, положень щодо захисту оточуючого природного довкілля, морально-етичним засадам конкретних регіональних ринків як в країні, так і за її межами. Рівень споживчих властивостей товару узгоджується з вимогами сучасності.

Інноваційний характер здійснення товароруку реалізується в сфері фізичного переміщення товару від виробника до споживача. Фахівці зерновиробних та зернопереробних підприємств опрацьовують різні варіанти переміщення товару. З них вибирається ланцюг, ланки якого забезпечують зростання або стабільність економічної ефективності на інноваційній основі. Інноваційною може визнаватися як дистрибутивна структура, так і її окремі складові, зокрема конкретні господарюючі суб'єкти. Адаптивна законодавства, інноваційним підприємством (об'єднання підприємств) визнається таке, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції. Інноваційну інфраструктуру формує сукупність зерновиробних та зернопереробних підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення ін-

новаційної діяльності (фінансові, юридичні, освітні, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні тощо). Тобто для досліджуваних підприємств важливо бачити перспективи свого розвитку не тільки в межах зернового виробництва та промислової переробки зерна, а й у суміжних з цією сферою науково інтелектуальних секторах.

Цінова політика щодо продукції зернових та зернопереробних підприємств в інноваційній сфері відноситься до найбільш важливих та проблемних. Адже витрати на наукові та науково-технічні роботи, з одного боку, безпосередньо впливають на рівень поточної собівартості товарів та послуг, а з іншого - спрямовані на їх здешевлення в майбутньому. При цьому установлення суб'єктами господарювання цін та варіювання ними згідно ринкової кон'юнктури, повинно гарантувати отримання запланованого прибутку і забезпечувати досягнення різномірних цілей - стратегічних, тактичних, оперативних.

Ціна виступає індикатором, що вимірює вартість для громади задоволення потреб споживачів в товарах та послугах. Формування підприємством сучасної цінової політики проводиться як на основі ринкових засад, так і під впливом державних регуляторів.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів; формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Державна регуляторна політика щодо інноваційної діяльності може безпосередньо впливати на ціноутворення зернових та зернопереробних підприємств. Так, державними управлінськими структурами на національному та регіональному рівнях передбачається здійснення ряду цілком конкретних заходів. До числа основних з них слід віднести: визначення в межах Державного бюджету обсягу асигнувань для фінансової підтримки інноваційної діяльності; затвердження регіональних інноваційних програм, що кредитуються з регіональних бюджетів; визначення бюджетних коштів регіонів для фінансової підтримки регіональних інноваційних програм через державні інноваційні фінансово-кредитні установи (їх регіональні відділення) у межах виділених у цих бюджетах коштів; контролювання фінансування регіональних інноваційних програм за кошти бюджету регіонів.

Представницькі органи місцевого самоврядування - сільські, селищні, міські ради відповідно до їх компетенції: у межах коштів бюджету розвитку визначають кошти місцевих бюджетів для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм; створюють комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм за кошти місцевих бюджетів, затверджують їх статuti чи положення про них, підпорядковують їх своїм виконавчим органам; доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих інноваційних програм за рахунок коштів місцевого бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи (їх регіональні відділення) або через комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи; затверджують порядок формування і використання коштів комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; контролюють фінансування місцевих інноваційних програм за кошти місцевого бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи (їх регіональні відділення); контролюють діяльність комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ.

Тому ціноутворення на продукцію підприємств в інноваційній сфері відбувається з урахуванням цілей зернових та зернопереробних підприємств, правових норм, державної регуляторної політики, соціальних обмежень, ринкової кон'юнктури, споживчої вартості, понесених витрат, поведінки конкурентів та інших чинників. Варто наголосити на тому, що продукція досліджуваних підприємств законодавчо відноситься до таких, що вимагають пильної державної уваги в ціновій області.

Висновки. Таким чином, стратегія інноваційного розвитку зерновиробних та зернопереробних підприємств здійснюється на базі правового забезпечення інноваційної діяльності, надійного маркетингового супроводу та науково прикладних здобутків. Законодавством визначаються правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційних процесів, встановлюються форми їх стимулювання з метою спрямування розвитку досліджуваних підприємств і всього агропромислового комплексу на інноваційних засадах. Поєднання державної регуляторної політики та ринкових механізмів сприятимуть інноваційній діяльності й підтримці підприємництва у науково-виробничій сфері зернових та зернопереробних підприємств.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вирішення прикладних аспектів інноваційного розвитку підприємств зернової галузі АПК.

Література

1. Харківський Д.Ф. Методичні рекомендації з розробки стратегії інноваційного розвитку підприємств / Д.Ф. Харківський, Т.А. Лисогор, О.О. Євтушевська – Одеса: ОНАХТ, 2006. – 33 с.
2. Погрішук Б.В. Значення інновацій для інтенсифікації виробництва зернових культур / Б.В. Погрішук [Електронний ресурс] Доступний з: http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48166.doc.htm
3. Про інноваційну діяльність. – Закон України. Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №36. – С. 266.
4. Чмирь С.М. Ефективність ринку зерна України / С.М. Чмирь // Економіка АПК.- 2009. - № 4. - С. 117 - 120.
5. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва): [моногр.] / [за ред. В.І. Бойка]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. –400 с.

Петренко О.П. Перспективы инновационного развития зерновых и зерноперерабатывающих предприятий

Аннотация. Рассматриваются перспективы инновационного развития зерновых и зерноперерабатывающих предприятий. Определяется стратегия инновационного развития зерновых и зерноперерабатывающих предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, дифференциация, диверсификация, товарная политика, ценовая политика, стратегия.

Petrenko O.P. Prospects of innovative development of grain-producing and grain-processing enterprises

Summary. It is considered prospects of innovative development of grain-producing and grain-processing enterprises. Strategy of innovative development is defined of grain-producing and grain-processing enterprises.

Keywords: innovations, innovative development, differentiation, a diversification, the commodity policy, the price policy, strategy.